

Волтерові А. Бредбері —
не дядькові, не двоюрідному
братові, але, поза всяким
сумнівом, видавцеві й другові

Був тихий ранній ранок, і містечко, ще оповите темрявою, безтурботно спочивало. У повітрі вчувалося літо, і вітрець віяв по-літньому, і все навколо повільно й розмірено дихало теплом. Досить було встати з ліжка й визирнути у вікно, щоб побачити: це ж і є початок справжнього вільного життя, перший ранок літа.

Дванадцятирічний Дуглас Сполдінг, щойно прокинувшись, залюбки віддався неквапному плинові літнього ранку. Він лежав у склепінчастій кімнатці на третьому поверсі, відчуваючи, як ця найвища в містечку вежа, линучи у високості за червневим вітерцем, наснажує його незмірною силою. Увечері, коли в'язи, дуби й клени зливалися в суцільну масу, він, мов променем маяка, обводив поглядом те колихливе темне море. А тепер...

— Ох ти ж!.. — прошепотів Дуглас.

Попереду було ціле літо, безліч днів, безліч цифр у календарі. І він уявив собі, як його руки снуватимуть на всі боки, наче в бога Шіви з книжок про далекі мандри, зриваючи з дерев недостиглі яблука, персики, чорні, як ніч, сливи.

Як він порине в ліс, у чагарі, в річку. Як утішатиметься холодом за вкритими памороззю дверима льодовні. І як радітиме, смажачись у бабусиній кухні разом з численними курчатами...

А тепер на нього чекало звичне діло.

Раз на тиждень йому дозволяли ночувати не в будиночку поряд, разом з батьком, матір'ю та меншим братом Томом, а вибиратися темними крученими сходами сюди, в дідову вежу, і спати в цій оселі чародія серед громовиць і примар, щоби прокинутись удосвіта, поки ще не задзвеніли на вулицях молочні пляшки, і взятися до свого заповітного чаклування.

Він став у темряві перед відчиненим вікном, набрав у груди повітря і чимдуж дмухнув.

Вуличні ліхтарі миттю згасли, наче свічки на шоколадному торті до дня народження. Він дмухнув ще й ще раз, і в небі почали зникати зірки.

Дуглас усміхнувся. Тоді показав пальцем.

Отам і отам. А тепер отут і отут...

На оповитій вранішнім серпанком вулиці прорізалися жовті прямокутники — люди вмикали світло в будинках. І ось уже на цілі милі довкруг засвітилися незліченні вікна.

— Усі позіхніть! Усі вставайте!

Внизу прокинувся до життя великий будинок.

— Дідусю, виймай зі склянки свої зуби! — Дуглас почекав, даючи дідові час.— Бабусю й прабабусю, смажте млинці!

Легенький протяг поніс по коридорах теплий дух смаженого тіста, і в кімнатах будинку заво-

рушились усі його тимчасові пожилці — тітки, дядьки, двоюрідні брати й сестри, що з'їхалися на літо.

— Вулиця Старих Людей, прокидайся! Міс Гелен Луміс, полковнику Фрїйлі, місіс Бентлі! Прокашляйтесь, уставайте, приймайте свої таблетки, не баріться! Містєре Джонас, запрягайте конячину, вивозьте свій фургон і гайда по мотлох!

По той бік яру, що врїзався в містєчко, розплющили свої драконячі очі похмурі особняки. Невдовзі на ранковій вулиці виїдуть своєю електричною Зеленою машиною дві бабусі, махаючи руками до кожного зустрічного собаки.

— Містєре Трїдден, ану, бігом до трамвайного депо!

І незабаром річищами брукованих вулиць попливе трамвай, розкидаючи над собою гарячі блакитні іскри.

— Джоне Хафф і Чарлі Вудмен, ви готові? — пошепки спитав Дуглас, звертаючись до вулиці Дітей.— Готові? — Це вже до бейсбольних м'ячів, намоклих у густій траві на зарошених лужках, до мотузяних гойдалок, що нерухомо звисали з дерев.

— Мамо, тату, Томе, прокидайтеся!

Тихенько задзвонили будильники. Лунко забамкав годинник на міській ратуші. Немов від помаху Дугласової руки, з дерев із щебетанням пурхнуло птаство. А він, диригуючи своїм оркестром, показав на східний небокрай.

І з-за обрїю з'явилося сонце.

Дуглас склав руки на грудях і всміхнувся, мов справжній чудодій. “Отож-бо, — подумав він. — Досить було мені звеліти — і всі підхопилися, всі забігали. Літо буде чудове”.

І він наостанок клацнув пальцями до містечка.

Рвучко розчинилися двері будинків — люди виходили надвір.

Літо 1928 року почалося.

Ідучи того ранку лужком, Дуглас Сполдінг наразився на павутинку. Невидима в повітрі нитка торкнулась його чола й безгучно урвалася.

І хоч яка незначуща була та пригода, він збагнув: цей день відрізнятиметься від інших. Відрізнятиметься ще й тому, що є дні, які складаються із самих запахів, коли ти відчуваєш цілий світ нюхом, удихаючи й видихаючи його крізь ніс, — так пояснював батько, везучи Дугласа та його десятирічного братика Тома машиною за місто. А в інші дні, сказав він, можна тільки вухом почути, як гримить і бринить Усесвіт. Є такі дні, що їх треба куштувати на смак, і такі, що краще відчутні на дотик. Випадають і такі, які належить сприймати всіма чуттями разом. А оце сьогодні, кивнув головою батько, пахне так, неначе десь там за пагорбами звечора не знати як виріс великий сад і сповнив усю околицю свіжими теплими пахощами. У повітрі вчувається дощ — але на небі не видно й хмаринки. Здається, ген серед

лісу ось-ось розляжеться сміх якогось таємничого зайди — але там стоїть тиша...

Дуглас пильно видивлявся на краєвид, що пропливав обабіч дороги. Він не вчував ні пахоців саду, ні близького дощу, бо знав, що без яблунь чи хмар не може бути ні того, ні того. А що там за таємничий зайда міг сміятися у лісі?..

Та все одно,— і Дугласа аж дрозж пройняв,— цей день, не знати чому, був якийсь особливий.

Машина зупинилася в самому осередку тихого лісу.

— Ану, хлопці, вгамуйтеся.

Вони штурхали один одного ліктями.

— Гаразд, тату.

Усі троє вилізли з машини і, прихопивши голубі бляшані відра, зійшли з глухого розгрузлого путівця у вологий дух, що лишився після недавнього дощу.

— Шукайте бджіл,— сказав батько.— Бджоли завжди в'ються коло ягід, як хлопчиська коло кухні. Правда ж, Дуг?

Дуглас здригнувся й підвів голову.

— Знову ти хтозна-де,— мовив батько.— Отямся. Ходімо з нами.

— Гаразд, тату.

І вони рушили лісом — попереду батько, дуже високий і ставний, за ним слід у слід ступав Дуглас, а слідком за братом дріботів зовсім малий на зріст Том. Вони піднялися на невеликий пагорбок і подивились уперед.

— Онде, бачите,— показав рукою батько,— ген там оселя великих і лагідних літніх вітрів.

Вони гуляють по тих зелених глибинах, невидимі, мов примарні кити.

Дуглас швидко позирнув туди, нічого не побачив і відчув себе ошуканим — батько, так само, як і дідусь, завжди говорив загадками. А проте... А проте... Дуглас завмер і прислухався.

“Атож, щось таки має статися,— подумав він.— Я це знаю!”

— А осьде папороть, що зветься венерині коси.— Батько простував далі, і бляшане відро в його руці раз у раз побрязкувало.— А оце відчуваєте? — Він посовав ногою по землі.— Ця листяна подушка накопичувалася з мільйон років. Подумайте-но, скільки треба було листя, щоб вона стала така м’яка.

— Ох ти ж, я ступаю, наче індіанець,— озвався Том.— Ані шелесне.

Дуглас і собі помацав ногою землю, але не відчув її пружкості, бо весь час сторожко дослухався. “Нас оточили! — думав він.— Щось таки станеться. Але що?..— Він спинився.— Ану, виходьте, хто й де б ви не були!” — подумки гукнув він.

Том та батько простували далі по безгучній м’якій землі.

— А ось найкраще у світі мереживо,— тихо мовив батько. І показав рукою нагору, де крони дерев перепліталися з небом чи, може, то небо вліталось в них, хтозна. Та так чи так, а це зелено-блакитне мереживо існувало, і батько всміхався, і досить було придивитися, щоб добачити, як ліс і далі невпинно плете його, мов

великий гомінкий верстат. Батько стояв невимушено, говорив про се й про те, і мова його линула вільно й жваво. Раз у раз він сам сміявся зі своїх слів, і це ще дужче поживляло його розповідь. Він любить дослухатися до тиші, казав батько, якщо можна до неї дослухатися; адже серед тиші випадає почути, як у повітрі, що аж кишить бджолами — слово честі, просто-таки кишить! — легко сіється донизу пилок диких квітів. А онде, прислухайтесь, за отими деревами — там гучить справжній водоспад пташиного щебетання!

“Ось воно,— подумав Дуглас,— наближається! Суне просто на мене! А я його не бачу! Ось уже зовсім близько, десь тут!”.

— А ось і брусниці! — сказав батько.— Дивіться, нам пощастило.

“Не треба!”— аж зайшовся мовчазним криком Дуглас.

Але Том та батько нахилились і встромили руки в шурхітливі кущики. Мана розвіялась. Жахлива примара, що підкрадалася все ближче, ладна чимдуж накинутись, навалитись, витрусити з нього душу, миттю зникла без сліду.

Розгублений і спустошений, Дуглас упав навколішки. Він бачив, як його пальці занурились у зелену сутінь, а тоді виринули звідти, забарвлені в такий колір, ніби він у якийсь спосіб розітнув ліс ножем і застромив руку у відкриту рану.

— Хлопці, час підживитися!

З відрами, вже до половини повними брусниць і суніць, серед гудіння бджіл, що злетілися

слідом,— а це ж бо, сказав батько, не що інше, як затаєний спів навколишнього світу,— вони сиділи на замшлій колоді, жували бутерброди й намагалися дочути в лісовій тиші те, що чув батько. Дуглас відчував на собі батьків усміхнений погляд. Ось батько хотів був щось сказати, але передумав і, відкусивши ще шматок бутерброда, на хвилю замислився.

— Бутерброд у лісі — зовсім інша річ. Інакше смакує, ніж удома, ви помітили? Наче його чимось присмачили. Пахне м'ятою і живицею. Чудово збуджує апетит.

Дуглас перестав жувати й поторкав язиком хліб і підсмажену шинку. Та ні... бутерброд як бутерброд.

Том, і далі жуючи, кивнув головою.

— Я зрозумів, про що ти кажеш, тату.

“Це вже майже сталося,— думав Дуглас.— Хоч би що воно там таке, але ж величезне, ой яке величезне! Щось його сполохало. А де ж воно тепер? Мабуть, за отим кущем!.. Ні, десь позад мене!.. Та ні, воно тут... отут, зовсім поруч...”.

Він нишком потер під грудьми.

“Треба тільки почекати, і воно повернеться. Воно не зробить мені боляче, я знаю, не для того воно тут. А що ж тоді воно зробить? Що? Що?..”.

— А ви знаєте, скільки разів ми грали в бейсбол цього року, і минулого, і позаминулого? — раптом ні з сього ні з того спитав Том.

Дуглас дивився, як швидко ворухаться його губи.

— Я записав! Тисячу п'ятсот шістдесят вісім разів! А скільки разів я чистив зуби за десять років? Шість тисяч разів! А руки мив п'ятнадцять тисяч разів. Спав чотири тисячі з чимось разів, не рахуючи того, що вдень. З'їв шістсот персиків і вісімсот яблук. А груш — двісті, я не дуже до них охочий. Про що завгодно запитайте, в мене все записано! Як скласти разом усе, що я зробив за десять років, вийде мільярд мільйонів усяких речей.

“Ось тепер *воно* знов наближається,— думав Дуглас.— Але чому? Через те, що Том базікає? А до чого тут Том? Він собі торохтить з напханим ротом, батько сидить на колоді, насторожений, мов дикий кіт, а з Тома все валують і валують слова, наче бульбашки із содової води”.

— Книжок я прочитав чотириста. В кіно бачив сорок фільмів з Баком Джонсом, тридцять з Джеком Хоксі, сорок п'ять з Томом Міксом, тридцять дев'ять з Хутом Гібсоном, десять з Дугласом Фербенксом, сто дев'яносто два мультики про кота Фелікса, вісім разів дивився “Привид в опері” з Лоном Чані, чотири рази Мілтона Сілза і раз Адольфа Менжу, про кохання, але тоді я просидів з дев'яносто годин у вбиральні, там-таки в кіно, чекав, поки скінчиться та мура й пустять “Кота і канарку” або “Кажана”, а то ж такі дива, що всі аж хапались одне за одного й дві години верещали не вмовкаючи. І за весь той час я з'їв чотириста цукерок, триста рогаликів і сімсот трубочок з морозивом...

Том ще хвилин із п'ять правив своєї, аж поки батько спитав:

— А скільки ягід ти зібрав сьогодні, Томе?

— Двісті п'ятдесят шість, точно, як в аптеці! — миттю випалив Том.

Батько засміявся. З бутербродами було покінчено, і всі троє знову заглибились у лісову сутінь збирати брусниці й крихітні сунічки. Вони нахилялись аж до землі, руки їхні швидко ходили туди-сюди, відра дедалі важчали, а Дуглас сторожко дослухався й думав: “Атож, воно знову поруч! Просто в мене за спиною!.. Тільки не озирайся! Роби своє діло. Зривай ягоди, кидай у відро. Якщо озирнешся — сполохаєш його. Не пропусти цієї нагоди! Але ж як підманити його сюди, щоб побачити, глянути йому в лице? Як? Як?..”.

— А в мене є сніжинка в сірниковій коробці,— обізвався Том, з усмішкою дивлячись на свою руку, що від соку ягід була наче в червоній рукавичці.

“Та помовч ти!” — мало не закричав Дуглас. Але ні — кричати не можна було, бо пішла би луна й сполохала оте не знати що.

А втім, стривай... Дарма що Том базикає — воно однаково наближається, не боїться Тома, а навпаки, той своїм голосом принаджує його, то, виходить, і сам Том якось причетний до *нього*.

— Ще з лютого місяця,— захихотів Том.— Була хурделиця, і я зловив одну велику сніжинку в коробочку, закрив її там, а тоді мерщій додому і сховав у холодильник!

Ось воно, вже зовсім близько... Дуглас невід- ривно дивився на Томові губи, що не спинялись ні на мить, його поривало дременути геть, бо за деревами здіймалася якась грізна велетенська хвиля. Ось зараз вона впаде й розтратить їх...

— Атож,— замислено провадив Том, обри- ваючи з куща ягоди,— я єдиний у цілому штаті Іллінойс, хто має влітку справжню сніжинку. Що там проти неї ті діаманти! Ось я завтра відкрию її. І тобі, Дуг, теж покажу...

Іншим разом Дуглас, можливо, глузливо пирх- нув чи відмахнувся би від цієї нісенітниці. Але тепер, коли стрімко насувалося оте грізне “щось”, уже нависнувши над ним у тихому повітрі, він заплющив очі й тільки головою кивнув.

Том, украй здивований, перестав рвати ягоди, обернувся і втупив очі у брата. Дуглас, що аж ску- лився, сидячи навпочіпки, являв собою чудовий об’єкт для нападу. І Том з войовничим погуком стрибнув на нього. Обидва повалилися додолу й, молотячи один одного кулаками, покотилися по траві.

“Ні! — звелів собі Дуглас, силкуючись не думати ні про що інше.— Ні!..”. Аж раптом... Так, усе було гаразд! Атож! Їхня сутичка, уся та колотнеча не відстрашила грізну хвилю, і ось вона вже вдарила, захопнула їх і понесла по травах углиб лісу. Томів кулак влучив йому по губах. Він відчув у роті теплий іржавий присмак крові, чимдуж обхопив Тома, міцно стиснув його, і так вони мовчки завмерли, чуючи тільки, як калата- ють їхні серця й зі свистом вихоплюється з ніздрів

повітря. Нарешті повільно, боячись, що нічого не побачить, Дуглас розплющив одне око.

Але все, геть усе, було там-таки!

Мов величезна зіниця ще більшого, незмірно більшого ока, яке теж щойно розплющилося і вражено озирало все довкола, на нього дивився цілий світ.

І він зрозумів: оце ж і є те, що наринало на нього, й тепер залишиться з ним, і ніколи нікуди не дінеться.

“Я живий”,— подумав він.

Його замазані кров’ю пальці тремтіли, скидаючись на клаптики якогось дивовижного, невідомого йому раніше й тільки щойно побаченого прапора, і Дуглас не знав, якому краю той прапор належить і кому він має присягати на вірність. Сам того не усвідомлюючи, він і досі стискав Тома, та водночас доторкнувся вільною рукою до закривавлених пальців, немов хотів стерти кров, а тоді підняв їх вище і повернув долоню тильним боком до очей. Нарешті він пустив Тома й ліг горілиць, тримаючи руку проти неба, і все його ество зосередилось у голові, звідки його очі, мов двоє вартових крізь бійниці незнаної фортеці, видивлялися на міст — його власну руку з випростаними пальцями, що кривавим прапором майоріли в ясному світлі.

— Ти не забився, Дуг? — спитав Том.

Голос його долинув наче з дна замшілої криниці, звідкись ген з-під води, і звучав глухо й таємничо.

Під Дугласом шепотіла трава. Він опустив руку й відчув нею пухнасті зелені піхви. Десять далеко

внизу ворухнулися в черевиках пальці його ніг. У вухах, наче в мушлях, зітхав вітерець. По блискучих опуклостях його очей перебігали яскраві відбитки навколишнього світу, наче миготливі образки у кришталевій кулі. Барвисті квітки, розкидані по зеленому лісовому килиму, пломеніли, ніби маленькі сонця й вогнисті клаптики неба. По неозорому, перекинутому догори дном озеру небесного склепіння, мов пущені вистрибом камінці, гасали птахи. Дуглас надсадно дихав крізь зціплені зуби, вбираючи в себе крижаний холод, а видихаючи жар. Комахи електричними іскрами пронизували повітря. Десять тисяч волосин на Дугласовій голові вирости на одну мільйонну частку дюйма. Він чув, як у кожній його скроні б'ється по серцю, третє калатає в горлі, ще двоє пульсують у зап'ястках, а справжнє серце лунко гупає в грудях. Усе його тіло дихало крізь мільйони відкритих пор.

“Я справді живий! — думав він. — Досі я цього не знав, а якщо і знав, то не запам'ятав!”.

Він голосно вигукував це подумки ще і ще, разів із десять! Подумати лишень! Ось уже дванадцять років живе — і тільки збагнув! Тільки тепер, зчепившись із Томом, знайшов отут, під деревом, цей рідкісний хронометр, цей злотосяйний годинник з гарантією безупинного ходу років на сімдесят.

— Дуг, тобі не болять?

Дуглас дико зойкнув, обхопив Тома руками й покотився з ним по траві.

— Дуг, ти що, здурів?

— Здурів!